

GMINNY OŚRODEK
POMOCY SPOŁECZNEJ

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłobucku

ul. Zamkowa 12, 42-100 Kłobuck
tel./fax 34 37 35 100, 34 35 53 233
e-mail: sekretariat@gopsklobuck.pl
NIP: 5741524124 REGON: 150001262

W KŁOBUCKU
Data: 14.03.2022
Zarejestrowano pod nr .....
Numer do załatwienia .....

Rada Miejska w Kłobucku
ul. 11 Listopada 6
42-100 Kłobuck

Pismo z dn.

-

Znak:

-

Nasz znak:

GOPS.PS.ZU.411.1.2022

Data:

10.03.2022 r.

Sprawa: Sprawozdanie za 2021 r. z GPWR 2021 -2023.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz. U. z 2020 r., poz. 821 z późn. zm.) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłobucku przekazuje w załączeniu sprawozdanie za 2021 rok z Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021 -2023.

DYREKTOR
Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
w Kłobucku

mgr Teresa Duraj - Stefańska

Zal.: 1

Do wiadomości:

l.a/a

Sp: MS.

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
„Gminnego programu wspierania rodziny na lata 2021-2023”
ZA ROK 2021.

**GMINNY OŚRODEK
POMOCY SPOŁECZNEJ**

Sprawozdanie

Organ do którego kierowane jest sprawozdanie: Rada Miejska w Kłobucku

Składane przez Dyrektora Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kłobucku

Podstawa działania: Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. z 2020 r., poz. 821 z późn.zm.)

Podstawa złożenia sprawozdania: Uchwała nr 257/XXVII/2020 Rady Miejskiej w Kłobucku z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021-2023” .

Okres sprawozdawczy: rok 2021

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłobucku realizuje zadania wymienione w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r., poz. 821 z późn. zm.), która została uchwalona „dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności, dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami” (preambuła ustawy).

Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2021-2023 został przyjęty Uchwałą nr 257/XXVII/2020 Rady Miejskiej w Kłobucku z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021-2023”.

Adresatami programu są rodziny zamieszkujące gminę Kłobuck, w szczególności rodziny, które przeżywają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej, rodziny, z których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej oraz rodziny z dziećmi z niepełnosprawnością i rodziny z problemem alkoholowym i przemocą. Stworzony system pomocy zakłada, że wsparcie ukierunkowane będzie na całą rodzinę, a nie na poszczególnych jej członków. Taki rodzaj pomocy doprowadzi do trwałych zmian w rodzinie i będzie przeciwdziałał wyuczonej bezradności. Wsparcie rodziny ma służyć odbudowie i podtrzymywaniu umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnieniu ról społecznych. Podstawą rozwiązywania problemów społecznych jest wsparcie rodziny w odbudowie prawidłowych relacji w rodzinie. Pomoc rodzinie powinna być w miarę wczesna i mieć charakter profilaktyczny. Priorytetem wspierania rodziny jest stworzenie jej odpowiednich warunków rozwoju przy wykorzystaniu jej własnych możliwości i zasobów, a nie wyręczanie w pełnieniu podstawowych funkcji.

Celem głównym jest wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez rozwój systemu wsparcia dla rodzin.

Celami szczegółowymi są: udzielanie wsparcia i pomocy rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i rodzinom, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej oraz zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych w rodzinie i działania profilaktyczne na rzecz wzmocnienia rodziny.

Udzielanie wsparcia i pomocy rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i rodzinom, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej.

Zadania	Realizator	Wskaźniki realizacji zadań
1. Zapewnienie pomocy materialnej i rzeczowej rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji socjalno-bytowej	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	<ul style="list-style-type: none"> - liczba osób i rodzin objętych pomocą - 247 (w tym objętych pomocą z uwagi na trudności opiekuńczo – wychowawcze i prowadzeniu gospodarstwa domowego – 30 rodzin), oraz wysokość środków przeznaczonych na poszczególne formy pomocy: - zasilek stały – dla 70 osób i rodzin na kwotę - 374.157,80 zł. - zasilek okresowy – dla 159 osób i rodzin na kwotę 321.469,83 zł. - zasilek celowy – dla 230 osób i rodzin - na kwotę 93.135,00 zł. - zasilki rodzinne z dodatkami – dla 495 rodzin na kwotę – 1.558.151,48 zł. - zasilki pielęgnacyjne dla 417 rodzin na kwotę – 1.010.562,88 zł.

		<ul style="list-style-type: none"> - świadczenia pielęgnacyjne - dla 125 osób na kwotę 2.820.318,15 zł. - świadczenia rodzicielskie – dla 52 osób na kwotę – 330.282,40 zł. - zasiłek dla opiekuna – dla 3 osób na kwotę – 21.080,00 zł. - specjalny zasiłek opiekuńczy – brak świadczeń- z uwagi na zmianę przepisów; od świadczeń pielęgnacyjnych i zasiłków dla opiekuna opłacano składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, - jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka - dla 114 rodzin na kwotę – 119.000,00 zł. - świadczenia wychowawcze (500+) - dla 2117 rodzin na kwotę – 19.295.124,34 zł. - fundusz alimentacyjny – dla 55 rodzin (w tym 78 dzieci) na kwotę – 345.355,75 zł. - świadczenie Za życiem – dla dla 2 rodzin (w tym 2 dzieci) na kwotę – 8.000 zł.
2.Objęcie pomocą żywnościową	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	<ul style="list-style-type: none"> - liczba osób skierowanych do Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 – wydano skierowania dla 191 osób i rodzin (w tym 369

		osób w rodzinach i 85 dzieci do 15 roku życia), - liczba przyznanych zasiłków celowych na zakup żywności z programu rządowego : „ Posilek w domu i szkole ”- dla 211 osób i rodzin - na kwotę 315.000,00 zł.
3.Objęcie pomocą w formie: stypendiów i wyprawek szkolnych wszystkich dzieci wymagających tej formy	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Centrum Ekonomiczno - Administracyjne	- liczba przyznanych wyprawek szkolnych - 19 - liczba przyznanych stypendiów szkolnych- 100 - liczba uczniów otrzymujących jednorazowe świadczenie Dobry Start – wypłacono świadczenie dla 1 dziecka w związku z prowadzoną procedurą wyjaśniającą, na bieżąco- brak świadczeń z uwagi na realizację zadania przez ZUS, który nie jest partnerem w GPWR.
4.Współfinansowanie pobytu dzieci skierowanych do pieczy zastępczej	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	- liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej- 13 w tym: - liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej- 3 - wysokość środków wydatkowanych na pobyt dzieci w pieczy zastępczej (rodzinnej i instytucjonalnej)- 158.420,24 zł.

Zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych w rodzinie, działania profilaktyczne na rzecz wzmocnienia rodziny.

Zadania	Realizator	Wskaźniki realizacji zadań
1.Rozwój usług asystentury rodziny	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	- liczba rodzin korzystających z wsparcia asystentów - 24

		<ul style="list-style-type: none"> - liczba uczestniczących asystentów- 2 - liczba kursów, szkoleń, warsztatów etc.- 0
2. Udzielanie pomocy w formie pracy socjalnej i interwencji kryzysowej	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	<ul style="list-style-type: none"> - ilość rodzin objętych pracą socjalną – 378 osób i rodzin, w tym wyłącznie pracą socjalną – 82, - ilość przeprowadzonych interwencji – w przypadku 53 osób i rodzin przeprowadzono 67 interwencji
3. Udzielenie pomocy rodzinom z dziećmi w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	<ul style="list-style-type: none"> - ilość dzieci objętych usługami opiekuńczymi i specjalistycznymi usługami opiekuńczymi - 3
4. Zapewnienie dostępności do specjalistycznego poradnictwa rodzinnego osobom przeżywającym trudności	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowa Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna, Stowarzyszenia, Punkt Interwencji Kryzysowej	<ul style="list-style-type: none"> - liczba i rodzaj miejsc poradnictwa specjalistycznego – 3 (GOPS, PPPP, PIK) - liczba osób i udzielonych porad – dla 76 osób i rodzin udzielono 315 porad.
5. Zapewnienie dostępności do placówki wsparcia dziennego	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	<ul style="list-style-type: none"> - liczba dzieci objętych wsparciem placówki- 9
6. Wspieranie osób i rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy w rodzinie	Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> - liczba rodzin objętych procedurą "Niebieskie Karty" - 54 - liczba rodzin z dziećmi, objętych procedurą „Niebieskie Karty” 16
7. Zapewnienie osobom (matkom z dziećmi) bezpiecznego schronienia w przypadku stosowania wobec nich przemocy	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Punkt Interwencji	<ul style="list-style-type: none"> - liczba osób dorosłych i dzieci korzystających ze schronienia w przypadku stosowania wobec nich przemocy- 0

	Kryzysowej	
8. Zapewnienie dzieciom rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	- liczba dzieci umieszczona w pieczy zastępczej - 13 - liczba placówek na terenie gminy Kłobuck - 1
9. Wykonywanie zadań o charakterze wychowawczo – resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym o kontrolującym związanych z wykonywaniem orzeczeń Sądu Rodzinnego	Kuratorzy sądowi	- liczba rodzin objętych nadzorem kuratora - 25
10. Przeciwdziałanie przestępczości i uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży.	Komenda Powiatowa Policji	- liczba rozmów profilaktycznych w szkołach z terenu gminy Kłobuck - 61
11. Realizacja szkolnych programów profilaktycznych, edukacyjnych i wychowawczych.	Szkoły z terenu Gminy Kłobuck	- liczba i rodzaj realizowanych programów - 1
12. Współpraca z GKRPA w zakresie motywowania do podjęcia terapii i kierowania na leczenie uzależnień rodziców dzieci ze środowisk zagrożonych kryzysem	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	- liczba wniosków o leczenie skierowanych do GKRPA – 50 wniosków, w tym 3 (rodziny z dziećmi)
13. Zagospodarowanie czasu wolnego oraz promowanie aktywności dzieci i młodzieży poprzez propagowanie działalności sportowej, rekreacyjnej oraz kulturalnej.	Miejski Ośrodek Kultury, Ośrodek Sportu i Rekreacji	- liczba i rodzaj form zorganizowanych spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży- OSiR – 16 , MOK- 11 (stałe formy zajęć) + 51 inne imprezy kulturalne o różnym charakterze

Realizatorzy Gminnego Programu Wspierania Rodziny starają się poprawić sytuację rodzin oraz pomóc w codziennym funkcjonowaniu poprzez ograniczenie patologii, zminimalizowanie negatywnych zachowań oraz stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla rodziny i dziecka w ramach swoich kompetencji.

Nie wszystkie działania z realizacji Programu można przedstawić w formie wskaźników, gdyż jak się okazuje w trakcie zbierania danych od poszczególnych podmiotów, nie wszystkie instytucje i organizacje prowadzą rejestr rodzin, do których adresowany jest Program.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłobucku

Rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, doświadczające trudności w codziennym funkcjonowaniu a także rodziny nieradzące sobie w prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz z dziećmi z niepełnosprawnością i rodziny z problemem alkoholowym i przemocą, stanowią sporą grupę klientów korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej.

W 2021 r. z terenu naszej Gminy 24 rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi i bezradnych w prowadzeniu gospodarstwa domowego były objęte wsparciem asystenta rodziny.

Do zadań asystenta rodziny należy m.in. udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej i rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych z dziećmi, wspieranie aktywności społecznej, motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłobucku zatrudnił w 2021 r. 2 asystentów rodziny.

Od 1 stycznia 2017 r., z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2020 r. tj. poz. 1329), poszerzył się obszar działań asystenta rodziny poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu”. Ponadto do działań asystenta należy współpraca z innymi służbami z różnych systemów, w tym z podmiotami udzielającymi świadczeń zdrowotnych, pracującymi na rzecz kobiety w ciąży i jej rodziny. W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Kłobucku w 2021 r. nikt nie skorzystał z wsparcia asystenta rodziny w związku z ustawą „Za życiem”, 2 osoby skorzystały ze świadczeń zagwarantowanych w w/w ustawie.

W 2021 r. z terenu gminy Kłobuck w pieczy zastępczej było umieszczonych 13 dzieci. Planuje się współpracę z wybranymi rodzinami wskazanymi przez PCPR. Do działań na rzecz rodziny należy również świadczona przez GOPS pomoc w formie pieniężnej i niepieniężnej oraz w postaci pracy socjalnej. Zauważa się również wzrost zainteresowania pracą socjalną oraz wzrasta liczba zgłoszeń dotyczących nieprawidłowości w funkcjonowaniu rodzin z dziećmi, co wskazuje na większe zainteresowanie społeczeństwa sytuacją dzieci w rodzinach dysfunkcyjnych.

W 2021 r. wsparciem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kłobucku z uwagi na potrzebę ochrony macierzyństwa objętych było 14 rodzin, w których przebywało 58 osób, z uwagi na bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego objęto wsparciem 30 rodzin, w których przebywały 104 osoby, w tym rodziny niepełne - 23

rodziny, w których przebywało 67 osób, oraz rodziny wielodzietne – 8 rodzin, w których przebywały 42 osoby. W 2021 r. z pomocy tutejszego Ośrodka ogółem skorzystało 68 rodzin z dziećmi, 28 rodzin niepełnych i 10 rodzin wielodzietnych. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłobucku w 2021 r. zorganizował trzy wycieczki dla dzieci z rodzin objętych wsparciem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kłobucku. W wycieczkach wzięły udział dzieci z rodzin objętych pomocą asystenta rodziny, rodzin borykających się z problemami finansowymi, dotkniętych lub zagrożonych problemem uzależnień od środków psychoaktywnych. Wycieczki zorganizowano z zachowaniem reżimu sanitarnego, stosowane były środki dezynfekujące, maseczki oraz rękawiczki przez wszystkich uczestników wycieczki. Dzieci wzięły udział w następujących wycieczkach: do Krasiejowa w dniu 25 września 2021 r., w której uczestniczyło 30 dzieci, do kręgielni Złote Arkady w Częstochowie w dniu 11 października 2021 r., w której wzięło udział 15 dzieci i do Sosnowca na Tor kartingowy Autodrom- wycieczka zorganizowana w dniu 9 listopada 2021 roku, w której uczestniczyło 18 dzieci. Koszty wycieczek w całości pokryto ze środków Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Od października 2018 r. do 31 marca 2021 r. przez tut. Ośrodek realizowany był projekt *Kłobuckie Centrum Usług Społecznych*. W ramach tego projektu również osoby, które przeżywały trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych mogły uzyskać wsparcie poprzez uczestnictwo w projekcie. W ramach tzw. trwałości projektu w 2021 r. z proponowanych przez Kłobuckie Centrum Usług Społecznych form wsparcia skorzystały 33 nowe osoby, w tym z usług psychologa skorzystało - 16 osób, z usług interwenta kryzysowego - 16 osób, z usług terapeuty uzależnień - 1 osoba. Z usług psychiatry oraz asystenta rodziny nie korzystały nowe osoby, praca specjalistów była kontynuowana z osobami, które z powyższych usług korzystały w roku poprzednim.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r., poz. 821 z późn. zm.) od października 2018 r. w ramach Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kłobucku działa Placówka Wsparcia Dziennego „Kłobuś”. W 2021 r. do w/w Placówki zgłosiło się 9 dzieci z 5 rodzin. Dzieci objęte wsparciem Placówki pochodziły z rodzin niewydolnych wychowawczo, z problemem alkoholowym, niepełnych, z rodzin borykających się z bezrobociem. Placówka Wsparcia Dziennego „Kłobuś” jest placówką opiekuńczą zapewniającą dzieciom opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań. W ramach Placówki realizowano zadania polegające na : objęciu dzieci i młodzieży opieką w celu wsparcia rodziny przeżywającej różnorodnego rodzaju trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej, pomocy w nauce, stwarzaniu warunków sprzyjających zaspokojeniu potrzeb: poczucia bezpieczeństwa, akceptacji, zrozumienia, wyrażania własnego potencjału twórczego, wszechstronnego rozwoju osobowości, pracy z rodziną, a w szczególności rozwijaniu jej umiejętności opiekuńczo – wychowawczej poprzez konsultacje i poradnictwo

specjalistyczne (konsultacje psychologiczne, praca z mediatorem, z interwentem kryzysowym). Praca wychowawcza uwzględniała potrzeby, zainteresowania i oczekiwania dzieci. Wśród codziennych zajęć tematycznych i zabaw znalazło się wiele różnych form zajęciowych, m.in.: zajęcia taneczne, zajęcia z taekwondo, zajęcia z robotyki, zajęcia kompensacyjne z języka angielskiego, gry i zabawy grupowe, w tym zajęcia ruchowe na świeżym powietrzu, zajęcia rozwijające umiejętności manualne oraz zajęcia kształtujące i wzbogacające różne umiejętności. Podczas zajęć odbywały się pogadanki na temat wartości i postaw moralno – etycznych człowieka. Prezentowano filmy i programy edukacyjne. Wychowankowie przez obecność w placówce byli izolowani od środowisk patologicznych, przynajmniej na czas pobytu. Dzieci mogły liczyć na wsparcie w rozwiązywaniu ich problemów i trudności. Szczególną uwagę zwracano na kształtowanie umiejętności współdziałania w grupie rówieśniczej.

Wychowawcy Placówki na bieżąco współpracują ze szkołami, asystentami rodziny, kuratorami oraz innymi instytucjami wspierającymi funkcjonowanie rodziny. Współpraca taka zapewnia wieloaspektowe i wielopoziomowe oddziaływanie na dziecko oraz jego rodzinę w sytuacji nieprawidłowego pełnienia funkcji wychowawczych i opiekuńczych przez rodziców. W 2021 r. Placówka Wsparcia Dziennego „Kłobuś” zorganizowała dla dzieci: jednodniowe wycieczki do: Autodrom Sosnowiec (luty), Park nauki Łódź (marzec) oraz konkurs plastyczny z nagrodami 19-25 luty (prace wykonane w domu i przyniesione do placówki). W ciągu 2021 r. Placówka czynna była od stycznia do marca oraz w czerwcu (od poniedziałku do piątku w godzinach od 14⁰⁰ – 17⁰⁰) oraz w dni wolne od nauki (ferie świąteczne, rekolekcje, ferie zimowe, wakacje) Placówka była czynna w godzinach od 11⁰⁰ – 14⁰⁰. Z uwagi na pandemię covid -19 Placówka była nieczynna do 17 lutego 2021 r. Ponownie była czynna była od 18 lutego do 28 marca 2021 r. i zamknięta od 29 marca zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 marca 2021 r. W okresie od stycznia do marca liczba dzieci uczestniczących w zajęciach zmalała w porównaniu do poprzednich miesięcy i wynosiła 9 osób. Po zamknięciu Placówki w dniu 29 marca i ponownym jej otwarciu w czerwcu dzieci pojedynczo pojawiały się w Placówce, ale praktycznie zaprzestały uczestnictwa w zajęciach. Zazwyczaj nie były zainteresowane proponowanymi zajęciami. W okresie od stycznia do czerwca 2021 r. rodzice i dzieci najbardziej zainteresowani byli wyjazdami na wycieczki oraz formami spotkań takimi jak: pikniki rodzinne, „Mikołajki”, spotkania wielkanocne itp. Od lipca do grudnia 2021 r. Placówka była gotowa na przyjęcie dzieci, jednakże nie wpłynęło żadne zgłoszenie od rodziców i opiekunów dzieci do uczestnictwa w zajęciach. Rodzice dzieci uczęszczających do Placówki Wsparcia Dziennego w okresie zawieszenia działalności Placówki mieli możliwość telefonicznych konsultacji z wychowawcami.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłobucku w roku 2021r. realizował projekt „Centrum Integracji i Aktywności Społecznej, którego głównym celem jest utworzenie na obszarze

rewitalizacyjnym Gminy Kłobuck Centrum Integracji i Aktywności Społecznej dla społeczności lokalnych zamieszkujących obszary zdegradowane i peryferyjne. Wsparciem w ramach projektu objęte zostały osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. W roku 2021 do udziału w projekcie zrekrutowano 36 osób, w tym 13 osób z rodzin z dziećmi (28 dzieci).Podjęmowane w ramach projektu działania mają na celu aktywizację społeczności lokalnych, a ich efektem ma być lepsza jakość życia i równe szanse rozwoju grupy uczestników projektu. Animatorzy lokalni zaangażowani w realizację projektu podjęli pracę w środowisku lokalnym w celu zapoczątkowania działań ukierunkowanych na aktywizację i mobilizację społeczności lokalnej, uruchomienie potencjału środowiska lokalnego oraz budowę więzi i relacji społecznych zgodnie z Programem Aktywności Lokalnej. Podjęto współpracę z Zarządem Dróg i Gospodarki Komunalnej w Kłobucku- administratorem budynku socjalno -komunalnego, w którym zamieszkuje znaczna część grupy uczestników projektu, celem której jest poprawa warunków mieszkaniowych, socjalno-bytowych mieszkańców oraz ich integracja, budowanie prawidłowych relacji sąsiedzkich poprzez ich zaangażowanie w drobne prace remontowo -porządkowe na terenie obiektu i otaczającego je terenu. Mieszkańcy bloku, uczestnicy projektu oraz pracownicy ZDiGK w Kłobucku wspólnie wykonali prace porządkowe i drobne prace remontowe. Po zakończeniu tego etapu prac zorganizowano spotkanie integracyjne. Ponadto w ramach projektu dla uczestników projektu zorganizowano: indywidualną terapię uzależnień, z której skorzystało 8 uczestników projektu, doradztwo psychologiczne dla 16 uczestników, pomoc prawną, z której skorzystało 10 uczestników, trening komunikacji – dla 15 uczestników, trening zarządzania budżetem domowym, z którego skorzystało 16 uczestników. Mimo, że grupą docelową projektu są osoby dorosłe, wsparcie dedykowane jest również do dzieci i młodzieży. W ramach poznania tradycji i zwyczajów świątecznych, wzmocnienia więzi rodzinnych i kultywowania tradycji świątecznych oraz rozwijania uzdolnień plastycznych zorganizowano konkurs plastyczny na ozdobę wielkanocną i konkurs na najpiękniejszą ozdobę bożonarodzeniową. W konkursie plastycznym na ozdobę wielkanocną wzięły udział osoby dorosłe, dzieci i młodzież z rodzinami poniżej 10 roku życia, dzieci i młodzież od 11 do 18 roku życia- łącznie 16 osób. Natomiast do konkursu na najpiękniejszą ozdobę bożonarodzeniową zgłoszono 31 prac, które oceniano w 3 kategoriach konkursowych (osoby dorosłe- 14 prac, dzieci i młodzież od 10 do 18 roku życia- 6 prac, dzieci poniżej 10 roku życia wykonujące prace wspólnie z rodzicami- 11 prac).

W lipcu 2021 r. w ramach projektu zorganizowano piknik rodzinny, którego idea była integracja, zacieśnienie lokalnych więzi, wzajemne poznanie się i przeżycie wspólnego doświadczenia.

W ramach atrakcji pikniku przygotowano pokaz iluzjonisty, występ Koła Gospodyń Wiejskich, dmuchańce - zjeżdżalnie dla dzieci, watę cukrową, szwedzki stół z owocami oraz gorący poczęstunek. Podczas pikniku dla dzieci i młodzieży zorganizowano konkursy, prowadzone przez za udział, w których przewidziane były nagrody.

Ponadto z inicjatywy uczestników projektu w grudniu 2021r. zorganizowano warsztaty tworzenia ozdób bożonarodzeniowych oraz warsztaty przygotowania świątecznych potraw, podczas których uczestnicy projektu wraz ze swoimi pociechami zdobyli umiejętność samodzielnego wykonania ozdób świątecznych oraz przygotowania potraw bożonarodzeniowych. W grudniu 2021r. odbyło się również spotkanie wigilijne, w ramach którego dla dzieci uczestników projektu zorganizowano spotkanie z Mikołajem, który wręczył im świąteczne paczki oraz odbyło się wręczenie nagród za udział w zorganizowanym konkursie na najpiękniejszą ozdobę bożonarodzeniową. Podczas spotkania zapewniono jego uczestnikom catering.

Placówki oświatowe

Pedagodzy szkolni przy współpracy z kuratorem sądowym oraz kuratorami społecznymi, pracownikami Powiatowej Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej czy funkcjonariuszami Komendy Powiatowej Policji wypracowują szereg różnych działań mających na celu wspieranie rodzin i zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych w rodzinach. W szkołach organizowane są prelekcje odnośnie szeroko rozumianego bezpieczeństwa dzieci i młodzieży. Jest to bardzo ważna działalność, gdyż brak odpowiedniego poczucia bezpieczeństwa rodzin z dziećmi wpływa niekorzystnie na ich kondycję. W każdej ze szkół realizowany jest program wychowawczo-profilaktyczny przeznaczony dla wszystkich uczniów, nauczycieli i rodziców. Dodatkowo realizowane są m.in. programy antynikotynowej edukacji zdrowotnej, programy dotyczące używania dopalaczy, aktywnego spędzania czasu wolnego, zdrowego trybu życia, programy dotyczące szeroko pojętej przemocy, agresji oraz promowanie właściwych postaw moralnych i społecznych. W rodzinach, w których dzieci i młodzież nie mają odpowiedniej opieki ze strony rodziców czy opiekunów częściej dochodzi do demoralizacji i w konsekwencji do konfliktu z prawem. Szkoły organizują również wsparcie dla rodziców z udziałem psychologa czy pedagoga. Prelekcje dotyczą m. in. informowania rodziców o instytucjach udzielających wsparcia rodzinom z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. W sytuacji rodzin objętych pomocą asystenta rodziny, utrzymuje on stały kontakt z wychowawcami oraz pedagogami, motywuje rodziców do utrzymywania stałego kontaktu z wychowawcą, planuje wspólną pomoc rodzinie i dzieciom, ponieważ placówki oświatowe są bardzo ważnym ogniwem w planowaniu pomocy rodzinie. Zdarzają się również sytuacje, gdzie szkoła zgłasza ośrodkowi pomocy społecznej, że w danej rodzinie mogą występować problemy opiekuńczo- wychowawcze o prosi o interwencję. Pedagodzy i wychowawcy szkolni wielokrotnie współpracują z pracownikami socjalnymi oraz zapraszani są do grupy roboczej w ramach prowadzenia procedury Niebieskie Karty w rodzinach z dziećmi.

Powiatowa Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna w Kłobucku

Poradnia realizuje m.in. takie zadania jak: udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom, młodzieży, rodzicom i nauczycielom, podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży, w tym udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży z grup ryzyka oraz ich rodzicom. Rodzice lub opiekunowie zgłaszający się do Poradni dostrzegają problemy opiekuńcze (niska motywacja do nauki, słabe wyniki w nauce, problemy ze skupieniem uwagi) lub wychowawcze (wagarowanie, uzależnienie od komputera, palenie tytoniu, nieposłuszeństwo, brak wpływu na dziecko) i starają się je rozwiązać. Jak wynika z zebranych danych w roku 2021 w zakresie pomocy rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych udzielono 27 porad psychologiczno-pedagogicznych. Rodziny te zostały objęte pomocą psychologiczno-pedagogiczną na terenie Poradni. Poradnia oferuje ponadto pomoc w ramach „Grupy edukacyjnej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie” jednak grupa taka w 2021 roku nie zawiązała się. Osoby zainteresowane pomocą w tym zakresie korzystały z pomocy w formie indywidualnej. W Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Kłobucku nie jest prowadzona terapia dla rodzin.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kłobucku

W 2021 roku z terenu Gminy Kłobuck 13 dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, znajdowało się w pieczy zastępczej, w tym 10 dzieci pozostawało w rodzinnej pieczy zastępczej i 3 dzieci w instytucjonalnej.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie informuje również o miejscach pomocy.

W 2021 roku 3 kandydatom na na rodzinę zastępczą udzielono pomocy - informacji w sprawie procedury kwalifikacyjnej dla kandydatów na rodzinę zastępczą niezawodową oraz rodzinny dom dziecka. W Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie 6 rodzinom udzielono wsparcia psychologiczno – pedagogicznego, natomiast 5 rodzin z terenu Gminy Kłobuck objęto wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Pracownicy socjalni i asystenci rodziny GOPS w Kłobucku biorą udział w spotkaniach organizowanych przez PCPR celem oceny sytuacji dziecka znajdującego się w pieczy zastępczej.

Komenda Powiatowa Policji w Kłobucku

Na terenie Gminy Kłobuck pracuje 6 dzielnicowych, którzy w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie uczestniczą w grupach roboczych w ramach prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”. Funkcjonariusz policji wraz z pracownikiem

socjalnym i w razie potrzeby przedstawicielem oświaty i służby zdrowia oraz kuratora, ustalają indywidualny plan pomocy rodzinie, który ma celu wyjście z kryzysowej sytuacji i profilaktykę przemocy w rodzinie. Ponadto Komenda Powiatowa Policji prowadzi działania prewencyjne w formie prelekcji w szkołach i przedszkolach mających na celu przeciwdziałanie przestępczości i uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży. W 2021 r. odbyło się 12 spotkań z rodzinami, które mają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej. Funkcjonariusze z KPP w Kłobucku przeprowadzili 39 spotkań profilaktycznych w placówkach oświatowych z terenu Gminy Kłobuck.

Kuratorzy i sądy

Istotną rolę wspierającą rodziny odgrywają kuratorzy sądowi. W roku 2021 na terenie Gminy Kłobuck funkcjonowały rodziny, w których realizowane było postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych z tytułu ustanowienia nadzoru kuratora nad sposobem wykonywania władzy rodzicielskiej. Z danych przekazanych przez Zespół Kuratorów Rodzinnych wynika, że w 2021 r. nadzorem kuratora objętych było 25 rodzin. Kuratorzy sądowi i społeczni ściśle współpracują z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Kłobucku, Powiatową Poradnią Psychologiczno - Pedagogiczną w Kłobucku oraz placówkami oświatowymi.

Miejski Ośrodek Kultury w Kłobucku

Prawidłowe funkcjonowanie rodziny w środowisku, to również dbanie o prawidłowy rozwój psychofizyczny dzieci i młodzieży poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju zajęciach pozaszkolnych. Dzieci i młodzież nie tylko z rodzin z trudnościami mogą korzystać z zajęć oferowanych przez Miejski Ośrodek Kultury w Kłobucku: zajęcia edukacyjne, animacyjne, imprezy kulturalne o różnym charakterze w tym plenerowe, zajęcia warsztatowe. Atrakcyjnie zagospodarowany czas wolny dzieci i młodzieży pomaga w rozwijaniu i spełnianiu się młodym artystom i stwarza dogodne warunki dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego. Miejski Ośrodek Kultury w Kłobucku prowadzi dla dzieci i młodzieży stałe formy zajęć: koło plastyczne, szachowe, koło muzyczne (zajęcia wokalne i zajęcia instrumentalne), zumba, Zespół Pieśni i Tańca „Ziemia Kłobucka”, Grupa teatralna aMOK, Grupa teatralna sMOK , robotyka, klub gier planszowych. Jako instytucja kultury Miejski Ośrodek Kultury posiada ofertę spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży w czasie ferii zimowych i wakacji, poprzez organizowanie różnych zajęć: rękodzielniczych, plastycznych, manualnych, rekreacyjnych, edukacji ekologicznej, warsztatów teatralnych, muzycznych, itp. Jest to dobra propozycja dla dzieci spędzających dni wolne w domu i rozwiązanie dla pracujących rodziców, którzy nie mogą wtedy zapewnić opieki

swoim dzieciom. Z uwagi na pandemię covid-19 i związane z nią obostrzenia, znaczną część roku MOK był zamknięty. Stałe formy zajęć prowadzone były dopiero od października 2021 r. Natomiast imprezy i wydarzenia kulturalne zorganizowane w 2021 r. (od stycznia do maja online, stacjonarnie od czerwca do grudnia 2021 r.).

Ośrodek Sportu i Rekreacji

OSiR w Kłobucku w roku 2021 zorganizował i współorganizował łącznie 16 imprez sportowo – rekreacyjnych. W okresie wakacyjnym dzieci i młodzież mogły uczestniczyć w zajęciach sportowych m.in. z koszykówki, siatkówki, tenisa stołowego, gier i zabaw. W okresie ferii zimowych dzieci i młodzież mogły skorzystać z następujących zajęć: tenis stołowy, koszykówka, siatkówka, halowa piłka nożna, gry i zabawy. Działalność kulturowo-oświatowa i rekreacyjno-sportowa w w/w instytucji ma na celu zaspokojenie potrzeb kulturalnych i rekreacyjnych rodzin w tym dzieci i młodzieży i stanowi nieodzowny element w zakresie profilaktyki i promocji aktywnego spędzania wolnego czasu.

Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kłobucku

W skład Zespołu wchodzi: kurator sądowy, pedagog i przedstawiciel oświaty, pracownik socjalny, przedstawiciel organizacji pozarządowej działającej na rzecz dziecka, przedstawiciel Policji, przedstawiciel służby zdrowia oraz przedstawiciel Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W ramach współpracy Zespół podejmuje wspólne działania mające na celu udzielenie pomocy rodzinom, w których może dochodzić do stosowania przemocy. Rodziny objęte procedurą „Niebieskie Karty” to między innymi również rodziny przeżywające problemy opiekuńczo - wychowawcze, gdyż często rodzice stosujący przemoc wobec dzieci przejawiają symptomy osób nieradzących sobie w codziennym funkcjonowaniu. Według danych za 2021 rok do Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 57 „Niebieskich Kart” założonych u 54 rodzin. Procedura „Niebieskie Karty” została zakończona u 41 rodzin, w tym u 9 rodzin, w których procedura została wszczęta w 2020 r. W zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie działaniami Zespołu Interdyscyplinarnego objęto wszystkie rodziny. Na terenie Gminy Kłobuck w 2021 r. działał Lokalny Punkt Pomocy Pokrzywdzonym Przepiętstwem oferujący pomoc psychologiczną, prawną i finansową osobom, które są ofiarami przemocy. W ramach działań grup roboczych wiele osób objętych procedurą „Niebieskie Karty” zostało skierowanych do w/w punktu. Dodatkowo osoby, co do których istnieje podejrzenie, że mogą być ofiarami przemocy skierowano do interwenta kryzysowego i psychologa w ramach Kłobuckiego Centrum Usług Społecznych. Ponadto grupy robocze kierowały osoby objęte procedurą „Niebieskie Karty” do Punktu

Interwencji Kryzysowej Kłobucku.

Istotnym problemem rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi jest nadużywanie alkoholu przez jej członków. Zespół Interdyscyplinarny kieruje również wnioski do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o leczenie odwykowe. Członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grup roboczych skierowali do GKRPA 17 osób co do których istniało podejrzenie, że mają problem alkoholowy.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Kłobucku

Do zadań GKRPA w Kłobucku należy m.in. inicjowanie działań w zakresie realizacji zadań gminy związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych. W 2021 r. Gminna Komisja Alkoholowa sfinansowała 3 wycieczki zorganizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłobucku dla dzieci z rodzin objętych pomocą asystenta rodziny, rodzin borykających się z problemami finansowymi, dotkniętych lub zagrożonych problemem uzależnień od środków psychoaktywnych. Wycieczki zorganizowane były z zachowaniem reżimu sanitarnego, stosowane były środki dezynfekujące, maseczki oraz rękawiczki przez wszystkich uczestników wycieczki. W dniu 25.09.2021 r. zorganizowano wycieczkę do Krasiejowa, 11.10.2021 r. odbyła się wycieczka do kręgielni Złote Arkady w Częstochowie, natomiast w dniu 9.11.2021 r. dzieci uczestniczyły w wycieczce do Sosnowca na Tor kartingowy Autodrom.

Punkt Interwencji Kryzysowej

Instytucja ta działa przy Terenowym Komitecie Ochrony Praw Dziecka. Pracownik Punktu udziela porad i rozmów o charakterze socjalnym, pomaga w sporządzaniu pism urzędowych. W Punkcie dokonywane są również konsultacje psychologiczne, pedagogiczne oraz odbywają się mediacje. Z pomocy Punktu o charakterze psychologicznym, pedagogicznym, pracy socjalnej i poradnictwa w 2021 r. skorzystało 30 osób, z mediacji skorzystały 2 rodziny. Punkt Interwencji Kryzysowej deklaruje również wsparcie dla ofiar przemocy. Z uwagi na brak potrzeb w zakresie udzielenia bezpiecznego schronienia dla ofiar przemocy w 2021 r. nie udzielano tej formy pomocy. Zainteresowanie pomocą Punktu przez osoby wymagające wsparcia jest duże, jednakże z uwagi na pandemię covid-19 i związane z tym okresowe zawieszenie transportu publicznego uniemożliwiało dotarcie do Punktu beneficjentom, którzy nie posiadali własnych samochodów.

Podsumowanie

Na podstawie wielu doświadczeń z obszaru podejmowanych działań na rzecz rodzin, w których występują problemy opiekuńczo-wychowawcze, wskazuje się potrzebę coraz bardziej pogłębionej i zindywidualizowanej pracy. Aby skutecznie pomóc rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, należy przeprowadzić analizę sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego, jak i przyczyn, które doprowadziły do kryzysu w rodzinie.

Zwiększone zaangażowanie osób współpracujących z rodzinami znajdującymi się w kryzysie, wzmocnienie roli i funkcji rodziny oraz rozwijanie umiejętności opiekuńczo – wychowawczych i wpieranie rodziny to działania, które zdeterminują sukces. W związku z powyższym bardzo ważna jest rola asystenta rodziny jako osoby, która na co dzień pracuje z rodziną i pomaga jej przetrwać trudności. W pomocy rodzinie w wyjściu z trudnej sytuacji istotna jest współpraca asystenta rodziny z innymi instytucjami tj. z rodzinnym kuratorem zawodowym, kuratorami społecznymi, Powiatową Poradnią Psychologiczno – Pedagogiczną, wychowawcami i pedagogami szkolnymi, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie. Nieodzownym elementem w osiągnięciu sukcesu jest również wsparcie specjalistów z zakresu psychologii, psychoterapii, psychiatrii i terapii uzależnień.

Wszystkie działania podejmowane w ramach *Gminnego programu wspierania rodziny na lata 2021-2023* mają na celu polepszenie sytuacji dziecka i rodziny, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa socjalnego rodzin, ograniczenie patologii społecznej w rodzinach, zminimalizowanie negatywnych zachowań wśród dzieci i młodzieży, zminimalizowanie problemów rodzin wymagających wsparcia, poprawa w funkcjonowaniu rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, bezradnych oraz rodzin, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej. Działania w Programie mają charakter subsydiarny, wpierający rodziny, mający wzmocnić ich zasoby i kompetencje w wypełnianiu funkcji rodzicielskich. Mają systemowo wspierać rodziny, które doświadczają trudności opiekuńczo-wychowawczych, a w konsekwencji pozwolą rodzinom odzyskać poczucie własnej sprawczości i powrócić do prawidłowego wykonywania zadań i funkcji wynikających z jej istoty. Pozwolą również zatrzymać dziecko w jego rodzinie naturalnej lub umożliwią powrót do niej w razie czasowego umieszczenia w pieczy zastępczej. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe tylko przy współpracy instytucji powołanych do wspierania rodziny podmiotów, przy współpracy i współdziałaniu ze strony rodzin, gdyż osiągnięcie zakładanych celów w znacznej mierze jest zależne od członków rodzin, ich motywacji do zmiany sytuacji i przetrwania trudności. Z przedstawionych powyżej wskaźników wnioskować można, że w sposób ciągły prowadzone są działania zmierzające do polepszenia sytuacji dziecka i rodziny.

DYREKTOR
Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
w Kłobucku
mgr Teresa Duraj

